

CODINA, Jaume (1998). *El gir de 1750: Origen i creixement modern de la població*. Lleida: Pagès, 158 p.

La tesi de Jaume Codina és que al segle XVIII la mort retrocedí perquè ho va fer la infecció i no per la millora general de l'alimentació. La seva recerca en els arxius del Baix Llobregat contradiu les tesis de McKeown i de Wrigley difoses a partir d'Anglaterra, i el situa en la línia més aviat de Michael W. Flinn i de Massimo Livi-Bacci.

Tot treballant amb les dades del Baix Llobregat, Codina va més enllà i proposa una nova mesura: la taxa de mortalitat per contagi familiar, que consisteix en el nombre de defuncions en un any en una mateixa llar, expressada en la proporció per mil en relació amb el total de la població del mateix any. Els registres parroquials, a diferència dels registres civils posteriors, no diuen la causa de la malaltia, però un any és un període prou breu per suplir aquesta deficiència. Jaume Codina comprova el canvi sobtat i radical de mitjans de segle XVIII, que és quan comença el creixement vegetatiu sostingut fins al segle XX. Entre 1701 i 1728 la taxa és alta —15,2 %— i similar a la dels segles XV, XVI i XVII, mentre que la de 1740-1768 baixa a 4,9 % i resulta propera a la de 1859-1873, que és del 3 %.

Els inventaris *post mortem*, analitzats amb esforç infatigable per Jaume Codina, no indiquen millora substancial de l'alimentació, i el fet que la mortalitat infantil de les cases benestants de Sant Boi de Llobregat no sigui gaire inferior al de les famílies de jornalers confirma la seva tesi de la importància primordial de la higiene i en destaca alguns factors com ara la difusió en la segona meitat del segle XVIII de les culleres individuals i després de les forquilles,

l'increment dels llits amb menys persones per llit, i la fi dels encants —per pagar deutes— o subhastes de roba i béns de difunts, sovint morts de malalties infeccioses. Al costat d'aquests factors que reduïen el contagi, inclou també el final dels allotjaments a cases particulars de soldats, com a difusors d'epidèmies, i la seva substitució per casernes d'ocupació permanent, fet que es dona a les mateixes dates de mitjan segle XVIII.

Codina comprova que les dones al delta de Llobregat no es casaven més joves en el segle XVIII. La mitjana era de 21,3 anys en aquest segle, de 17,7 en el segle XVII i de 16 en el segle XVI. Per tant, no hi hagué augment de la fertilitat.

Hi ha dos punts en què s'observa variació en aquest llibre derivat d'altres treballs de Jaume Codina. Menysvalora primer el descens de la mortalitat infantil en el XVIII, i després sembla valorar-la. Posa èmfasi en l'increment de la roba de vestir i de parament de la llar com a signe d'una higiene superior, però el percentatge d'augment d'unitats per casa que ell mateix dedueix de les dades de 448 inventaris *post mortem* i 108.198 objectes, no indica variació entre la primera i la segona meitats del segle XVIII.

El llibre de Jaume Codina, escrit amb l'aparell crític d'un llibre científic però amb l'estil d'un de divulgació, és una nova mostra de l'interès del treball de Jaume Codina durant més de vint anys i de la seva capacitat de plantejar-se les causes de la revolució demogràfica del XVIII a partir de la història local. Codina es queixa que les seves tesis i propostes metodològiques no hagin suscitat resposta ni debat en els cercles acadèmics i lamenta la manca d'empenta de la demografia històrica catalana, que havia començat prometedorament el 1961.

ALBERT BALCELLS